

ŞEHİT EMRE TUNCA İLKOKULU REHBERLİK SERVİSİ

ENGEL TÜRLERİ VE ÖZEL EĞİTİM

İnsan hayatı, doğumdan ölüme kadar geçen sürede farklı evrelerden oluşur, bu evreler doğumla başlar; çocukluk, ergenlik, yetişkinlikle devam eder ve yaşlılıkla sonlanır. Her dönemde, birbirinden etkilenen dil, zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişim alanları bulunur. Bu gelişim alanlarındaki basamakları gerçekleştiremeyen ya da gerçekleştirmekte zorlanan bireyler özel eğitime gereksinim duymaktadır.

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler

Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında, gelişim sürecinde oluşan çeşitli nedenlere bağlı olarak; bilişsel, dil, hareket, fizik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde ölçme araçlarıyla ölçülebilen düzeyde yetersizlik, yavaşlama, gerileme veya ileride olma sonucunda yaşitlarına göre farklı özellikler gösteren ve normal eğitim programlarından yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireylerdir.

Özel gereksinimli bireyler, genellikle şu gruplarda toplanmaktadır:

- ❖ Zihinsel Yetersizlik
- ❖ Özel Öğrenme Güçlüğü
- ❖ Bedensel Yetersizlik, Süreğen Hastalık ve Ortopedik Yetersizlik
- ❖ Dil ve Konuşma Güçlüğü
- ❖ İşitme Yetersizliği
- ❖ Görme Yetersizliği
- ❖ Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)
- ❖ Yaygın Gelişimsel Bozukluk
- ❖ Üstün ve Özel Yetenek

ZİHİNSEL YETERSİZLİK

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir.

Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren; kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir. Yapılan tanılama ve zeka testi sonucunda 50-69 puan arasında çıkan bireylerdir.

Nasıl Fark Edilir?

- Geç ve güç öğrenirler.
- Dikkatleri kısa süreli ve dağınıktır. İlgi alanları dardır.
- Kısa süreli belleklerinde problem vardır. Kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçiş yapamazlar, zorlanırlar.
- Akademik başarıları normal gelişim gösteren bireylerden gerilik gösterirler.
- Kişisel, sosyal özelliklerinde ve davranışlarında bazı problemler gösterebilirler.

- Dil ve konuşma bozuklukları yaygındır.
- İş edinmede ve bu işi sürdürmede problemleri vardır.
- Unutkandırlar.
- Güdülenme eksikliği vardır.
- Başarısızlık daha çok okumada, okuduğunu anlama ve anlatmadadır.
- Genelleme yapamazlar.
- Öğrendiklerini çabuk unuturlar.
- Genellikle kendilerinden yaşça küçük çocuklarla iletişim kurarlar.
- Rutin ve karmaşık olmayan işlerde başarılıdırlar.
- Bir hastalık olarak tanımlanamaz, tedavisi yoktur, sürekliidir.
- Yeni ortamlara girmekten hoşlanmazlar.
- Sağlık problemleri vardır. Daha sık hasta olurlar.
- Temizlik yönünden gereken titizliği gösteremezler.
- Grupta lidere uyarlar.
- Sosyal faaliyetlere karşı ilgisizdirler.
- Sorumluluk almaktan kaçınırlar.
- Parçadan bütüne doğru daha kolay öğrenirler.
- Soyut kavramları anlamakta güçlük çektiklerinden zaman kavramını ve sayısal kavramları çok geç ve güç öğrenirler.
- İki şey arasındaki benzerlik ve farklılığı kolay ayıramazlar.
- Kelime dağarcıkları yaşlarına göre normalin altındadır.
- Kendilerine güvenleri azdır.
- Kurallara uymakta güçlük çekerler.
- Karışık becerileri yapmakta zorlanırlar.
- Arkadaşlık kurmakta ve sürdürmekte zorlanırlar.
- Oyun başlatamazlar ve sürdürmezler.
- Genellikle okul çağında fark edilirler.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocuk olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Çocuğu suçlayarak utanç duyulmamalıdır.
- Çocuğun kendi odası olmalıdır.
- Odasında çalışacağı materyaller olmalıdır.
- Ev içindeki kurallar çocuk ile beraber belirlenmelidir.
- Okulda çalışılan beceri ve kavramlar evde tekrarlanmalıdır.
- Çocuğa güvenip yapacakları için cesaretlendirilmelidir.
- Anne-baba olarak çocuğa örnek olunmalıdır.
- Çocuk, her türlü sosyal ortama aile ile birlikte girmelidir.
- Televizyon ve bilgisayar mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.
- Arkadaşları ve yaşlıları ile geçireceği zamanlar, ortam ve etkinlikler planlanmalıdır.
- Etkinlikler, çocuğun seviyesine göre belirlenmelidir.
- Diğer çocuklar ve kardeşleri ile kıyaslanmamalıdır.
- Ev içinde basit becerileri içeren görevler verilmelidir.
- Babanın mutlaka çocuğu ile birlikte vakit geçirmesi gerekmektedir.
- Kişisel bakımını yapmasına, eşyalarını ve odasını düzeltmesine fırsat tanınmalıdır.

- Çocuğun gelişimini engelleyecek aşırı korumacı tutumdan vazgeçilmelidir.
- Öğretmenleri ile sürekli irtibat halinde olunmalıdır.

Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zeka testi sonucunda zeka seviyesi 35-49 puan arasında tespit edilen bireylerdir. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sos-yal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

Nasıl Fark Edilir?

- Dikkat süreleri ve ilgileri sınırlıdır.
- Sosyal kurallara uymakta çektikleri güçlük, ev ve okul yaşantılarında problem oluşturabilir.
- Sözel yönlendirmeleri anlama, kavrama ve genelleme yapabilme becerilerinde yetersizlik görülmektedir.
- Zihinsel engelin yanı sıra hiperaktivite veya durgunluk, genel becerisizlik gibi özellikler taşıyabilirler.
- Büyük ve küçük kas gelişimdeki gerilikten dolayı beden eğitimi hareketlerinde, ritmik gösterilerde, top atma ve tutmalarda, kalem tutma ve el becerisi gerektiren faaliyetleri yapmada normal yaşlarına göre gerilik ve yavaşlık gösterirler. Dolayısıyla zihinsel engeli yanında davranış ve uyum bozukluğu ile karşımıza çıkabilirler.
- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler.
- Soyut kavramları, terimleri ve tanımları çok geç ve güç anlarlar.
- Kısa süreli bellekleri zayıftır.
- Genellikle konuşmaya geç başlarlar.
- Kazandıkları bilgileri transfer etmekte zorlanırlar.
- Zaman kavramı geç ve güç gelişir.
- Sosyal ilişkilerinde grupta daima başkalarına tabii olma eğilimindedirler.
- Yakın çevredekilerle kolay dostluk kuramazlar. Kurdukları dostlukları uzun süre devam ettiremezler. Kolayca küser, dostlukları bozarlar ve yalnızlığı tercih etme eğilimindedirler.
- Sorumluluk almaktan çekinirler.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocuğun gelişim dönemi özelliklerindeki farklılıklar gözlemlendiğinde bir sağlık kuruluşuna başvurmak gerekir. Buradaki görevli personelin önerilerine uymak, düzenli bir beslenmeyi sağlamak ve çocuğu olduğu gibi kabul etmek gerekir.
- Çocuk aşırı düzeyde korunursa güvensizlik; aşırı düzeyde ihmal edilirse davranış ve kişilik problemleri olur. Çocuğa sürekli olarak “sen onu yapamazsın, şunu beceremezsin” uyarıları yerine, yapabileceği işleri yaptırmak, yapabilecekleri için teşvik etmek, başarılarından dolayı övmek daha yerinde bir davranış olur.
- Çocuğu gizlemek, utanç duyulan bir kimse olarak görmek ya da sık sık onu suçlamak, onun bu özrünü kabul etmemek gibi hareketler son derece yanlıştır.
- Böyle çocuklar kaza ve hastalıklarda normal çocuklar kadar kendilerini koruyamazlar. Onun için sık sık hastalanırlar, sık sık kazalara uğrayabilirler.
- Ana-babalar dikkatli olmalı, koruyucu tedbirler almalıdır.

- Bu çocuklarda kas gelişimini sağlamak amacı ile el becerilerine çok yer vermek gerekir. Örneğin; makasla kâğıt ve karton kesmek, oyuncak çekiçle çivi çakmak, bahçe çapalamak, kil ve renkli çamur gibi maddelerle çeşitli cisimler yapma çalışmaları çok yararlı olur. Bu tür çalışmalara bol bol fırsat verilmelidir.
- Çocuğa soyunma, giyinme, yutkunma, yeme, içme gibi alışkanlıkların kazandırıl-masına mümkün olduğu kadar erken yaşta başlanmalıdır.
- Bu çocuklar genellikle ve çoğunlukla sıklıgan, içe dönük olurlar. Arkadaş edinme-de güçlük çekerler. Onlara arkadaş sağlamada yardımcı olmak amacıyla sık sık çocukparkına götürülmeli; hatta anne babalar çocuklarını çarşıya, pazara, alışveriş ve sosyal ortamlara beraberinde götürmelidirler.
- Çocuğa konuşma, düşündüklerini ve gördüklerini anlatma, şarkı ve şiir söyleme gibi etkinlikleri yapabilme imkânı hazırlanmalıdır.

Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zeka testi sonucuna göre 20-35 puan arasında olup bireyin öz bakım becerilerinin öğretimi dahil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve daha yoğun özel eğitim ile destek hizmete ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Nasıl Fark Edilir?

- Geç ve güç öğrenirler.
- Çabuk unutulurlar.
- Dikkatleri çok kısa ve dağınıktır.
- Bir konuyu uzun bir sürede algırlarlar.
- Tepkilerini basit bir şekilde ifade ederler.
- Öğrendikleri beceri ve kavramları genelleyemezler.
- Soyut kavramları anlayamazlar.
- Somut kavramları öğrenebilirler.
- Oyunlarda yaşça kendilerinden küçüklerle oynamayı tercih ederler.
- Her işte birine bağımlıdırlar.
- Arkadaşlık kurmada zorluk çekerler.
- Bir işi, oyunu uzun süre devam ettiremezler.
- Kendilerine güvenleri çok azdır.
- Kurallara uymada zorluk çekerler.
- Basit becerileri, kavramları öğrenebilirler.
- Basit tepkileri ve kuralları anlarlar.
- Uzun ve karmaşık cümleler kuramazlar.
- İsteklerini beden diliyle ya da basit tek ya da iki kelime ile anlatırlar.
- Konuşma becerileri görülmeyebilir.
- Zihinsel yetersizliğinin yanında işitme, görme gibi başka yetersizlikler de görülebilir.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocuk olduğu gibi kabul edilmelidir.
- Çocuğu suçlayarak utanç duyulmamalıdır.
- Çocuğun bireysel farklılıkları görmeye çalışılmalıdır.

- Evde kendi odası, yatağı, dolabı olmalıdır.
- Basit ev işlerine yardım etmesi sağlanmalıdır.
- Evde oyun oynayabileceği bir yer ayarlanmalıdır.
- Çocuğun parmak kaslarını geliştirecek ipe boncuk dizme, halka takma çıkarma gibi oyunlar oynamasına fırsat sağlanmalıdır.
- Ev ortamında ona zarar verecek eşyalar ortadan kaldırılmalıdır.
- Çocuğa olumlu davranışlar öğretirken ona örnek olunmalıdır.
- Aile fertlerine ve çevredeki yakınlarla çalışılan beceriler hakkında bilgi verilmelidir.
- Olumsuz davranışları azaltırken aile fertlerine ve çevredeki kişilere bilgi verilmelidir.
- Becerileri öğretirken ev ortamı düzenlenmelidir.
- Olumsuz ifadelerden çok olumlu ifadeler kullanılmalıdır.
- Öğretmenle irtibat içinde olunmalıdır.
- Okulda çalışılan beceri ve kavramlar evde tekrar edilmelidir.
- Çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen aşırı koruyucu tutumlar sergilenmemelidir.
- Evde çocuğun kişisel bakımını yapması, kendi eşyalarını giyip-çıkarması, toplaması, yemeğini yemesi gibi işler yapmasına imkan verilmelidir.
- Çocuğun sosyal ortama katılması için çocuk; oyun bahçelerine, parklara, gezilere götürülmelidir.
- Yaşlıları ile oynaması için arkadaşları ile konuşarak uygun ortam yaratılmalıdır.
- Erken yaşta tuvalet eğitimine başlanmalıdır.
- Tuvalet eğitimi verirken ortam renkli duvar kağıtları, oyuncaklar, tuvalet rahat oturması için aparatlar, kendi havlusu gibi çocuğa özel malzemeler ile düzenlenmelidir.
- Kişisel temizliğini yapması için kendisine ait eşyalar alınmalı ve koyduğunuz yeri ona gösterilmelidir.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ:

Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan; dinleme, konuşma, okuma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireylerdir.

Nasıl Fark Edilir?

- Okuma, yazma konusunda güçlük çekerler.
- Okumayı sökmeleri gecikebilir. Hatalı okur- yazarlar (sesleri değiştirir).
- b — d , p- q harflerini 6-9 sayılarını ters algılayabilirler; ne'yi en; 3'ü E; 12'yi 21 gibi algılayabilirler.
- Okurken kelime atlayabilirler.
- Gün, ay, yıl, mevsimler ve alfabenin sırasını karıştırabilirler.
- Defter ve kitaplarını düzensiz kullanabilirler.
- Defter, kalem vb araçlarını kaybedebilirler.
- Yazarken sayfayı düzenli kullanamaz, gereksiz satır atlar, boşluk bırakabilirler.
- Çarpım tablosunu öğrenmede zorluk çekebilirler
- Zamanı ayarlamakta güçlük çekebilirler.
- Yön kavramları zayıf olabilir.
- Saati öğrenmekte zorluk yaşayabilirler.

- Belirli bir sıra içinde yapılması gereken işlerin sırasını karıştırabilirler.
- Kaba motor becerilerinde, ip atlama, top yakalama gibi hareket ve oyunlarda yaşıt-larına oranla başarısız olabilirler.
- Sınıf düzenini bozabilirler.
- Aşırı hareketli olabilirler.
- Dikkat süreleri kısa olabilir.
- Sakar olabilirler.
- Kendilerini ifade etmede güçlük çekebilirler.
- Dağınık olabilirler.
- Arkadaş ilişkilerinde sorun yaşayabilirler.
- İnce motor becerilere dayalı işlerde zorluk çekebilirler.
- Uzaklık ve derinlik algısı zayıf olabilir.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocukta özel öğrenme güçlüğü belirtileri fark edildiğinde bir uzmana götürülme-lidir.
- Sabırlı, anlayışlı ve hoş görülü olunmalıdır.
- Kararlı ve tutarlı davranılmalıdır.
- Çocuğun yapamadıkları üzerinden değil yapabildikleri üzerinden hareket edilme-lidir.
- Okul ve öğretmenleri ile yakın bir iletişim kurularak birlikte ortak adımlar atılma-lıdır.
- Okul dışında gerekli destekleyici eğitim ve çalışmaların yapılması için ilgili yerlere yönlendirilmelidir.
- Özgüven kazanması için destek verilmeli, sosyal faaliyetlere yönlendirilmeli, yapa-bildikleri takdir ve teşvik edilmelidir.
- Kendini ifade etmesine, farklılıklarını ortaya koymasına izin verilmelidir.
- Her çocuğun büyüme, gelişme ve öğrenme seviyesinin farklı olduğunu düşünerek çocuğa dair büyük beklentiler içine girilmemeli, çocuk zorlanmamalı ve başkaları ile kıyaslanmamalıdır.

BEDENSEL YETERSİZLİK ve SÜREĞEN HASTALIK, ORTOPEDİK YETERSİZLİK

Bedensel Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar

Duyusal özellikli olmayan, bedensel sınırlılıklarından ya da sağlık sorunlarından dolayı okula devamları aksa-yan ya da öğrenebilmeleri için özel hizmetleri, öğretimi ve özel donanımı gerektiren gruptur.

Ortopedik Yetersizlik

Bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerindeki engellerinden dolayı normal eğitim-öğretim çalışmalarından yeterince yararlanamayan gruptur.

Nasıl Fark Edilir?

- Bağımsız hareket edebilme becerileri, devinimsel koordinasyonları sınırlı olabilir.
- Hareketten çekinir, pasif kalmayı tercih edebilirler.
- Sıklıkla yorgunluktan şikayet edebilirler.
- Denge bozuklukları görülebilir.
- Yürüme tarzlarında farklılıklar olabilir.
- Kol, bacak ve eklem ağrılarında şikayet edebilirler.

Anne-Babaya Öneriler

- Doğru tanının zamanında konulması önemlidir.
- Kalça çıkığı problemi erken tanı konduğunda birkaç ay içinde tedavi edilebilecek-ken ileri yaşlardaki tanılar ömür boyu sürecektir yürüme problemlerine neden olabilir.
- Ev ortamı ve odası uygun şekilde düzenlenmelidir.
- Tuvaletlerde tutacak yerlerin olması, lavabonun yüksekliği bireyin boyuna göre ayarlanmalıdır.
- Yatağın boyu, kalkması ve yatmasına yardımcı olması için tutacak yer, düzenlenmelidir.
- Fizyoterapistle yapılan çalışmalarla yetinilmeyip programlı bir şekilde egzersizlerin evde de tekrarlanması gerekmektedir.
- Çocuğun yetersizliğini ve özelliğini bilmek, onun zorlanabileceği durumlarda yardımcı olmak açısından önemlidir.
- Çocuğun yardımıyla yapabileceği beceriler desteklenmelidir.
- Doktorun ve fizyoterapistin verdiği cihazlar kullanılmalıdır.
- Normal okula devam etmesi sağlanmalıdır.
- Sosyal çevrede ve ev hayatında en az bağımlı şekilde yaşaması sağlanmalıdır.

DİL ve KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ

Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocuklar

Konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, artikülasyonunda, anlamında bozukluğu bulunan bireydir.

Dil ve konuşma güçlüğü; bireyler arası sözel iletişimde herhangi bir nedenle ve herhangi bir boyutta ortaya çıkan aksaklık ve düzensizliktir.

Nasıl Fark Edilir?

- Sesleri atlarlar ya da düşürürler. Örneğin; “kapı” yerine “apı”
- Kelimenin yanına aynı sesi ya da farklı bir sesi ekleyip çıkarabilirler. Örneğin; “saat” yerine “sahat”
- Kelime içindeki bir sesi farklı bir ses ekleyerek çıkartarak söyleyebilirler. Örneğin; “araba” yerine “ayaba”
- Sesleri uzatabilirler. Örneği; “a-a-a-amca”
- Kelime ve heceleri tekrar edebilirler. Örneğin; “o-ol-maz”
- Konuşurken istenmeyen jest ve mimikleri kullanabilirler.
- Kelimeleri değişik şekilde vurgulayabilirler.
- Konuşmaları kısıtlı ve sözcük dağarcıkları sınırlı olabilir.
- İsteklerini ve duygularını nesnelere vurarak, çarparak gösterebilirler.
- Konuşma sesi gür ya da zayıf çıkabilir.
- Ses tonları farklı olabilir.
- İsteklerini anlatmak yerine jest, mimik ya da başka türlü işaretleri kullanabilirler.
- Konuşma sesi tiz ya da pes çıkabilir.

Anne-Babaya Öneriler:

- Anlaşılabilir telaffuz ile konuşulmalıdır.
- Çocuk doğru konuşmadığı zaman ısrarcı olunmamalıdır. Yanıt alınmadığı zaman yorumsuz kalınmalıdır.
- Sabır ve ilgi ile dinlenilmelidir.
- İyi bir model olmak için açık, yavaş, anlaşılabilir konuşulmalıdır.
- Konuşurken beden dilini ifade eden mimikler kullanılmalıdır.
- Oyun oynayarak konuşmaya uygun ortamlar yaratılmalıdır.
- Çocuğun duyabileceği ortamlarda konuşma bozukluğu hakkında bir başkası ile konuşulmamalıdır.
- Dil altı bağı olan çocuklar doktora götürülerek tedavileri yaptırılmalıdır.
- Küçük yaşlardan itibaren resimli kitaplarla çocuk konuşturulmaya teşvik edilme-lidir.
- Anlatırken konuşması kesilmemeli, hatası düzeltilmemeli ve hevesi kırılmamalıdır.
- Çocuk konuşması hakkında eleştirilmemelidir.
- Hatalı konuştuğu zaman konuşmanın düzeltilmesi istenilmemelidir.
- Çocuktan her zaman mükemmel olması beklenmemelidir.
- Erkek çocuklar kız çocuklarından daha geç konuşmaktadır. Erkek çocuklar 3 yaşına kadar konuşmadılarsa bir uzmana başvurulmalıdır.
- Küçük yaştaki çocuklara mümkün olduğunca televizyon izletilmemelidir.
- Bebeksi konuşmalar pekiştirilmemelidir.
- Konuşurken onun yerine cümle tamamlanmamalı ya da konuşması kesilmemelidir.
- Konuşmasına ilişkin yaşanan kaygı çocuğa yansıtılmamalıdır.
- Evde farklı şive ve lehçelerle konuşulmamalıdır.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ

İşitme duyarlılığının kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güç-lük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Nasıl Fark Edilir?

- Birden oluşan ses değişimlerini fark edemeyebilirler.
- Motorlu araçların gürültüsüne ilgisiz kalabilirler.
- Dil gelişiminde gerilik olabilir.
- Arkasından çağrıldığında ismine tepki vermeyebilirler.
- Radyo-Teyp vb. müzik araçlarını dinlemeye karşı ilgisiz kalabilirler.
- Sınıftaki tartışmalara karşı ilgisiz kalabilirler.
- Konuşulan bazı sözcüklerin yinelenmesini isteyebilirler.
- Konuşanı bir eli ile kulağını destekleyerek dinleyebilirler.
- Konuşanın yüzüne bakarak dinlemek isteyebilirler.
- İşitebilmek için konuşana doğru eğilebilirler.
- İsteklerini anlatabilmek için gereğinden fazla jest ve mimik kullanabilirler.
- Talimatları yanlış anlayabilirler.
- Dikte çalışmasında yanlışlıklar yapabilirler.
- Okul başarıları yaşitlarına göre gerilik gösterebilir.

- Okuma güçlüğü yaşayabilirler.
- Durmadan konuşma eğilimi gösterebilirler ya da sessiz kalmayı seçebilirler.
- Sürekli gerginlik ve sinirlilik halinde olabilirler.
- Seslerin hangi yönden geldiğini kestiremeyebilirler.
- Grup oyunlarına katılmada isteksiz kalabilirler.
- Çağrılınca cevap vermeyebilirler.
- Annesinin sesini tanıyamama/ayırt edememe görülebilir.
- Sık sık sinüs, kulak akıntısı, kulak enfeksiyonu ve soğuk algınlığı gözlenebilir.
- Televizyonu ya da radyoyu yakın mesafeden dinleme ve sesini normalden fazla açmayı isteyebilirler.
- Özellikle kış aylarında tekrarlayan orta kulak iltihabı görülebilir.
- Konuşma düzgün ve akıcı olmayabilir.
- Çok gürültülü ortamlarda konuşmaları ayırt edemeyebilirler.

Anne-Babaya Öneriler

- Doğal ve açık ifadelerle konuşulmalı, ses tonu fazla yükseltilmemelidir.
- Dokunarak ya da işaret ederek iletişim kurmaktan kaçınılmalı ve işitme engelli çocuğun işitme kalıntısını kullanabilmesi için sözel iletişim kurulmalıdır.
- Çocuğun hareketleri istenmeyen şekilde olursa hayır diyerek ikaz edilmeli, eğer çocuk sözel cezadan anlamıyorsa yüz ifadenizi değiştirerek istenmeyen bir hareket yaptı-ğının farkında olunmasına yardımcı olunmalıdır.
- İşitme engelli çocuğa konuşmayı kazandırmak için günlük doğal ortamlardan yararlanılmalıdır.
- İşitme engelli çocuk konuşması için zorlanmamalı ama onda konuşma ihtiyacı yaratılmalıdır. Çocuğu konuşması için zorlanması onda bıkkınlık yaratabilir.
- İşitme engelli gençlerde, işitme engelinden dolayı işiten akranlarıyla arkadaş edin-medede güçlükler, cihaz takmada isteksizlik gibi sorunları görülebilir. Bu sorunlar çocukla kurulan yakın ve içten bir iletişim ile giderilebilir.
- Onların yapamadıklarına değil de yapabileceklerine bakılmalı, güçlü yönleri geliş-tirilmelidir.
- Çevreden birçok öğüt, fikir verenler olabilir. Ancak dene-yimlerine ve bilgisine güvenilen uzmanlara danışılmalıdır.

GÖRME YETERSİZLİĞİ

Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden do-layı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olum-suz yönde etkilenmesi durumudur.

Nasıl Fark Edilir?

- Gözlerini ovalayabilir, nesnelere bulanık görebilir.
- Göze yakın iş yaparken kaş çatabilir, rahatsız olabilir.
- Göz kırpabilir.
- Gözleri çapaklanabilir.
- Işığa karşı normalden fazla duyarlı olabilir.
- Göz yanmasından yakınabilir, gözleri sulanabilir.
- Göz- göz kapağı altı kabuk bağlayabilir, şişebilir.

- Şaşılık olabilir.
- Göze yakın iş yaparken baş ağrısı, baş dönmesi, bulanık ve çift görmeden yakınabilir.
- Sık sık tökezleyebilir, yürürken ufak engelleri göremeyebilir.
- Kitap veya küçük oyuncakları göze yakın tutabilir.
- Uzak veya yakına bakarken vücudunda gerilim duyabilir, yüzünü kırıştırabilir.
- Renkleri seçemeyebilir, yazıları karışık ve fazla eğik olabilir.

Anne-Babaya Öneriler

- Doğduğu andan itibaren çocuğun görsel duyusu kontrol edilip, herhangi bir prob-lem özellikle katarakt varsa tedavi ettirilmelidir.
- Özellikle kullandıkları materyalleri, oyuncakları gözlerine yakın tutuyorlarsa dik-kat edilmelidir.
- Çocuk hiç görmüyorsa sözel olarak ya da birlikte yaparak beceriler ve kavramlar öğretilmelidir.
- Çok az görüyorsa görmesinden yararlanarak beceriler ve kavramlar öğretilmelidir.
- Becerileri bağımsız olarak yapmasına imkan verilmelidir.
- Çocuğa her defasında sadece bir beceri ya da bu becerilerin bir bölümü öğretilmelidir.
- Beceri gerçekleştirildiğinde mutlaka ödüllendirilmelidir.
- Farklı ortamlarda sosyal aktivitelere yönlendirilmelidir.
- Çocuğun çarpacağı ya da takılacağı eşyalar ortadan kaldırılmalıdır.
- Eşyaların yerleri değiştirildiğinde çocuğa söylenmelidir.
- Büyük puntolu ve resimli kitaplardan faydalanılmalıdır.
- Çocuğun odası ve eşyaları yetersizliğine göre seçilmelidir.

DİKKAT EKSİKLİĞİ ve HİPERAKTİVİTE (DEHB) BOZUKLUĞU:

Dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, ataklık ve dürtüsellik özelliklerinin belirgin olduğu, etkinlik ve görevleri sürdürme ve tamamlama-da güçlük çekilen ve bu özellikler nedeni ile belirgin sorunlar yaşanan ""' gelişimsel bir bozukluktur (Öktem, 2009).

Nasıl Fark Edilir?

- Aşırı hareketli olabilirler.
- Belli bir süre oturmaları istendiğinde bile vücutları kıpır kıpır olabilir.
- Bir işin başında oturma süreleri çok kısa olabilir.
- Buldukları yere vurarak, dokunarak, ritmik sesler çıkarabilirler.
- Dikkatleri dağınık olabilir. Başladıkları işi sonlandırmada zorlanabilirler.
- Ayrıntılara dikkat etmekte zorlanıp dikkatsizce hatalar yapabilirler.
- Bir işe uzun bir süre konsantre olamayabilirler.
- Dikkatlerini odaklaştırmada güçlük çekebilirler.
- Aynı anda pek çok şeyle birden ilgilenebilirler.
- Sık sık eşyalarını kaybedebilirler.
- Bir aktiviteye uzun süre katılma, anlatılanları dinleme ve becerileri genellemede yetersiz kalabilirler.
- Bir hareketi yapmadan önce sonuçlarını düşünemeyebilir ya da fark edemeyebilirler.
- Sürekli konuşur, bağırır, başkalarını yaptığı işi engelleyebilirler.

- Yönergeleri takip etmede yetersiz kalabilirler.
- Günlük etkinliklerde unutkan olamayabilirler.
- Eşyalar üzerinde gezme, tepelere tırmanma her şeyin içine girme davranışları söz konusu olabilir.
- Evden, okuldan kaçma davranışı gösterebilirler.
- Davranışlarını kontrol edemeyebilirler.
- Hatalarını kabullenemeyebilir, suçu başkalarında arayabilir, öz eleştiri yapamayabilirler.
- Çok ve hızlı konuşabilirler.
- İki kişi konuşurken araya girme eğilimi gösterebilirler.
- Alaycı olabilirler.
- Düzenli defter tutamayabilirler.
- Hep kendi istedikleri olsun isterler, olmazsa hırçınlaşabilirler.
- Kurallara uymada zorlanabilirler.
- Sabırsız davranışlarda bulunabilirler.
- Sorulan soru tamamlanmadan cevap verme eğilimindedirler.
- Huzursuz ve gergin olabilirler.
- İsteklerinin ardı arkası kesilmeyebilir.
- Çabuk sinirlenebilir, öfke nöbetleri gözlenebilir.
- Kendilerini yetersiz ve başarısız algılayabilirler.
- Geç yatma-uyuyamama-erken kalkma söz konusu olabilir.
- Uyum, yönelim kusurları olabilir.
- El-göz koordinasyonu gerektiren işlerde sakardılar.
- Oyunda mızıkçılık yapabilirler.
- Liderlik özellikleri olmayabilir.
- Hırçın, kavgacı tutum sergileyebilirler. Kavga-dövüş başlatma söz konusudur.
- Yalana sık başvurabilirler.
- Bilgiçlik taslayabilirler.
- Düğme ilikleme, ayakkabı bağlama, düzgün yazı yazma, düzgün kesme gibi el be-cerilerinde yetersiz olabilirler.
- Günlük işlerde unutkan olabilirler.
- Sinir sistemleri normale göre daha az çalışır.
- Acıya dayanıklı olabilirler.
- Titizlik ve takıntıları vardır, esprili ve yardımsever olabilirler.
- Test ve sınavlarda ilk soruları doğru cevaplarken genelde 5-6 soru sonrasında hatalı cevap sayısı artar.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocuğun sınırlılıkları kabul edilmelidir.
- Yoğun enerjisini harcayacak koşma, zıplama gibi etkinliklere yöneltilmelidir.
- Kısa, net, açık ifadeler kullanılmalıdır.
- Eğitimcileri ile işbirliği içinde çalışılmalıdır.
- Olumsuz davranışları ortadan kaldırılarak olumlu davranışlar örnek gösterilmelidir.
- Ev düzenli tutulmalıdır.
- Kurallar evde çocuk ile birlikte belirlenmelidir.
- Belirlenen kurallar her zaman ve her yerde uygulanmalıdır.

- Dikkat süresini uzatacak bul-yap, eşleme gibi etkinlikler yaptırılmalıdır.
- Yakın çevreden gelen “kötü çocuk” gibi tepkiler evde devam ettirilmemelidir.
- Düzenli olarak çocuk sevdiği ortamlara götürülüp, hoş vakit geçirmesi sağlanmalıdır.

YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUK

Otizm

Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı er-ken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim hizmetle-rine ihtiyacı olan bireylerdir.

Rett Sendromu

Çocuk psikiyatrisinde ağır mental reterdasyon ve otizme benzetilmesi nedeni ile en fazla yanlış tanı olan hastalık grubudur.

Çocuk Dezintegratif Bozukluğu

3 yaşından sonra çocukların dil, sosyal işlev ve motor becerilerinin gelişiminde gecik-meler olarak görülen ve ender rastlanan bozuktur.

Atipik Otizm

“Atipik yaygın gelişimsel bozukluk” olarak da isimlendirilen bu grup, tam olarak tanısıl ölçütleri karşılamayan ama otistik belirtiler de gösteren bir gruptur.

Asperger Sendromu

Çocukluk çağıında ortaya çıkan genetik geçişli bir sorun-dur. Sendromun ana belirtisi aşırı içe kapanıklılık durumu-dur. Tekrarlayıcı davranışlar, tekdüze bir konuşma, belli bir konuya abartılı ilgi diğer önemli belirtilerdir. Hastalık, 3-4 yaşlarından sonra yavaş yavaş fark edilebilir.

Nasıl Fark Edilirler?

- Görsel uyarılara karşı tepkisiz kalıp ışıktan rahatsız olabilirler, karanlıkta daha rahat edebilir, parlak ve dönen cisimlere çok uzun süre bakabilirler.
- Acıyı, sıcaklığı, soğukluğu fark edemeyebilir ya da aşırı duyarlı olabilirler.
- Dokunulmayı reddederler.
- Büyük, küçük kas-motor becerilerinde zayıflık olabilir.
- Hiperaktif veya hipoaktif motor davranışları görülebilir.
- Anneye bağımlı olmayabilirler.

- Sevgi-güvende olma isteği görülmeyebilir.
- Zamanlarının çoğunu tek başına geçirirler.
- Karşılıklı iletişim önemli değildir.
- Oyunlara katılmazlar.
- Temel duyguları ifade edemediğinden, karşılıklı iletişim kurmayıp bağırma,vurma, çığlık atma gibi davranışlar görülür.
- Hiç konuşmama, anlamsız konuşma, ekolali konuşma, zamirleri karıştırma-gramer bozukluğu stereotipik ve yineleyici dil, kelimeleri kendine özgü kullanma görülebilir.
- Davranışsal problemler ve duygusal güçlükler görülebilir.
- Davranışsal Problemler:**
- Öfke nöbetleri (kendine-çevresine).
- Stereotip hareketler (kendiliğinden başlayan).
- Duygusal Güçlükler:**
- Özel korkular (sudan-ayağını sıkı ayakkabıdan).
- Tehlikelerin farkında olmama (yüksek duvarda yürüme).
- Nedeniz gülme-ağlama.
- Değişiklere karşı tepki gösterme (sevinç çığlıkları-öfke nöbetleri).
- Otobüs hareket saatleri-sayıları ezberleme (görsel yetenek).
- Kendi kendine okuma yazma öğrenebilir, genelde okuduklarını anlayamazlar.
- Erken gelişmiş kavramsal görsel-motor yetenekleri olabilir.
- Zihinsel engeli, görme engeli, işitme engeli, epilepsi gibi bozukluklarla birlikte görülebilir.
- Konuşulunun sınırlı bir kısmını anlarlar.
- Çok nadir “evet” ve “hayır” kelimelerini kullanırlar.
- Asla yalan söylemezler.
- Eş anlamlı kelimeleri kullanmazlar.
- Zıt anlamlı kelimeleri karıştırırlar.
- Hayal etme, yaratıcılık, empati, taklit becerileri yoktur.
- Yalnızlıktan hoşlanırlar.
- Bir nesneye bağımlılık gösterebilirler.
- Nesnelere amacına uygun kullanamayabilirler.
- Örneğin, arabayı ters çevirip tekerleklerini döndürürler.
- Tepkileri abartılıdır.
- Dikkat alanları dardır.
- Genelde yeme ve uyku problemleri vardır.
- Enstrüman çalma-kuvvetli hafıza-mekanik oyuncakları söküp takma gibi özel beceriye sahip olabilirler.
- İnisiyatif kullanamazlar.
- Kendilerinden üçüncü tekil şahıs olarak söz edebilirler.

Anne- Babaya Öneriler

- Çocuğun otizmlili olduğu öğrenildiğinde zaman kaybetmeden bir uzmana (psiko-log, psikolojik danışman, özel eğitim öğretmeni vb.) başvurulması ve eğitime başlanması gerekmektedir.
- Suçluluk, kızgınlık ve reddetme gibi olumsuz duygulardan kaçınılmalıdır.

- Çocuğu okula ya da eğitim merkezine alıştırmak için evde çocuğun odasına ya da uygun bir yere okulun veya eğitimcisinin fotoğrafının asılmasına, okula giderken sevdiği oyuncadı yanında götürmesine izin verilmelidir.
- Çocuk okuldan ya da eğitim merkezinden zamanında alınmalıdır.
- Eğitimci çocuğun yaşadığı olumlu ve olumsuz bütün olaylardan haberdar edilmelidir.
- Çocuk, küçük yaşlardan itibaren sosyal çevreye çıkarılmalı; çevrenin de çocuğu tanınması ve kabul etmesine yardımcı olunmalıdır.
- Çocuğun başarıları her zaman övülmelidir.
- Okulda öğrenilen kavram ve beceriler evde tekrar edilmelidir.
- Öğretmeni ile işbirliği içinde çalışılmalıdır.
- Küçük yaşlardan itibaren çocuğun tepkileri iyi ölçülmelidir.
- Basit yönergeler (al, getir, koy vb.) verilmelidir.
- Çocuğun alışık olduğu düzen değiştirilmemelidir.
- Ev ortamında aşırı derecede uyaran bulunmamalıdır. (renkli dolaplar, tüylü halılar, çamaşır makinesi saklanmalıdır vb.)
- Televizyon ve bilgisayarla sınırlı sürede zaman geçirmelidir.
- Eğitime yeni başlandığında evde taklit, yönerge takip, eşleme, iletişim ve sosyal beceriler çalışılmalıdır.
- Kokuya karşı duyarlı olduklarından dolayı evin ve çocuğun kendi kişisel temizliklerine dikkat edilmelidir.
- Öğretmenin çalıştığı sosyal becerilerden göz teması kurma, tanımadığı kişilerle selamlaşma-vedalaşma ve ilk kez girdiği ortama uyum sağlama becerileri evde ve farklı ortamlarda da çalışılmalıdır.
- Çocuğun ilk eğitim ortamı ev olmalı ve öz bakım becerileri ev ortamında da çalışılmalıdır.
- Başlangıçta çocuğa verilen sorumluluğu tam anlamıyla gerçekleştirmesi beklenmemelidir.
- Büyüdükçe davranışlarda biraz durağanlık görülebilir ancak davranışlar tümüyle yok olmaz.
- Yaşam boyunca tamamen bağımsız olamazlar. Yaşamlarının her döneminde gözetime ihtiyaç duyacaklardır.

ÜSTÜN ve ÖZEL YETENEK

Zeka, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuklardır.

Nasıl Fark Edilir?

- Gelişimin tüm alanlarında yaşıtlarının ilerisindedir.
- Erken yürür, erken konuşur, okumayı erken yaşta öğrenirler.
- Sürekli soru sorarlar, meraklıdırlar.
- Zihinsel ve fiziksel olarak büyük bir enerjiye sahiptirler.
- Ayrıntılara olağanüstü dikkat ederler.
- Öğrenme ve bilgiye sürekli açlık duyarlar.
- Zengin sözcük hazinesine sahiptirler. Kelimeleri doğru telaffuz ederler, yerli yerinde kullanırlar ve akıcı bir konuşmaları vardır.
- Çabuk öğrenme, kavrama ve akılda tutma özellikleri vardır.

- Uzun süre dikkatlerini bir konu üzerinde yoğunlaştırabilirler.
- İlgil alanları geniştir.
- Karmaşık problemler çözmekten hoşlanırlar.
- Sorumluluk duyguları kuvvetlidir. Sorumluluk almayı çok ister ve bunu yerine getirmekten çok hoşlanırlar.
- Gözlem yetenekleri güçlüdür.
- Genelleme ve soyutlama yaparak bilgilerini başka alanlara aktarabilirler.
- Sebep-sonuç ilişkisine ilgi duyarlar.
- Yaratıcılık ve mucitlik özellikleri vardır.
- Azimli ve sebatlıdır.
- Kendilerine güvenleri tamdır.
- Espri yetenekleri vardır.
- Duyarlıdır, başkalarına karşı empati duyarlar.
- Güçlü bir konsantrasyona sahiptirler.
- Liderlik özellikleri vardır.
- Amaçlarına ulaşmaktan ve başarıdan zevk duyarlar.
- Orijinal ve eleştirel düşünceye sahiptirler.
- Başkalarıyla kolayca işbirliği yaparlar.
- Alçak gönüllüdürler, başkalarına yardım etmekten hoşlanırlar.
- Çalışkandır.

Anne-Babaya Öneriler

- Çocukta fark edilen akademik ve sosyal becerilerdeki farklılık gözlemlenip değerlendirilmeli, sınıf öğretmeni bu durum hakkında bilgilendirilerek yardım talebinde bulunulmalıdır.
- Çocuğun üstün zekâlı ve üstün yetenekli olduğu tespit edildiğinde çocuk bundan haberdar edilmemelidir.
- Çocukla her fırsatta ilgilenilmelidir.
- Anne-baba olarak üstün zekâlı, üstün yetenekli bir çocuğa sahip olma nedeniyle gelişen aşırı gurur çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyebilir.
- Eğer başka kardeşleri varsa, ikisine de aynı şekilde davranılmalıdır. Farklı diye ke-sinlikle ihmal etmeyip, bakımı diğer kişilere bırakılmamalıdır.
- Çocuğun zekası ve yeteneğini kullanabileceği ve deşarj olabilmesini sağlayıcı puzzle, satranç, labirent oyunları gibi malzemeler alınmalı, sinema, tiyatro, resim, müzik gibi kültürel etkinliklere teşvik edilmelidir.
- Çocuğun sorduğu sorulara kesin ve net cevaplar verilmeye çalışılmalıdır.
- Çocuğun zeka işlevleri ve yetenekleri normalden farklı olduğu için özel eğitime ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır.
- Çocuğun ruhsal ve duygusal özellikleri için bir uzmanla her zaman diyalog halinde bulunulmalıdır.